Duizend jaren zijn voor U, zingt de psalmist, als één dag. Zoo zouden deze zes duizend jaren nog ternauwernood voor God zijn wat voor u een enkele week is.

Ons schijnt het paradijs en de kribbe van Bethlehem door zoo nameloozen afstand gescheiden, maar voor God liggen ze vlak bijeen, en is het, of zóó op de belofte van het Vrouwezaad de komst van Immanuel gevolgd is.

En zoo vlak en dichtbij lag voor Jezus, die in het Eeuwige inleefde, het eind der dingen, als hij zal wederkomen op de wolken, dat het was of er geen tijd tusschen zou liggen, en zijn apostelen ons gedurig van zijn toekomst spreken, als van een zaak die snel en haastiglijk te gebeuren staat.

O, Als er eens geen tijd meer zijn zal, en heel Gods kerke in de eeuwigheid zal zijn opgenomen, hoe zal ook voor onzen terugblik het paradijs dan met Golgotha ineenvloeien, en heel de historie van het Godsrijk ons als doorloopen schijnen in één vluchtige spanne des tijds.

En wat is dan *uw* leven hier op aarde?

Soms, het is zoo, valt het u lang. Onze zonde vond ook wat wij noemen »de verveling" uit; als een enkele dag ons zoo nameloos lang duurt. Als men niet weet hoe den langen dag door te komen, of als een doorwaakte nacht bij het ziekbed zoo kruipt insteê van om te loopen.

Maar ge weet ook, zoo is het, als ge midden in den arbeid zijt, midden in de spanning van uw kracht en midden in de vreugde des harten niet.

Als er dapper gearbeid, diep geleefd, volop genoten kan worden, dan vliegen de uren, dan snellen de dagen om en om, en als weer de Sabbat aanbreekt, vraagt men zich verbaasd af, of er weer een week weg is.

Die verveling is dus slechts schijn, gevolg van onze leegheid en ijlheid en botheid. Een kind van God, dat hooger gemeenschap en heiliger bezigheid kent, verveelt zich, zelfs in slapelooze nachten op zijn leger, nooit.

Hoe rijker uw leven wierd, hoe sneller het zelfs omgaat. Een jaar voor een kind van zeven jaar duurt eens zoo lang als voor een man van vijftig.

En als ge er niet voor staat, maar er van achteren op terug ziet, dan zijn de jaren van uw verleden zoo als stippen ineengevloeid, dat een persoon van vijftig jaren niet dan met de uiterste inspanning nog zou kunnen uitmaken, wat er in zijn vijftiende en wat er in zijn zestiende jaar met hem geschied en door hem is gedaan.

Er zijn enkele vaste punten in onze herinnering, zich hechtend aan een gebeurtenis, die een ommekeer in ons leven bracht; er zijn Beth-Els en Eben-Haëzers in wat achter u ligt; en die maken scheiding, ja; maar al het overige vloeit voor uw eigen heugenis zelfs als het water van eenzelfden stroom ineen.

Zoo maken we ons verleden *te kort*; korter dan het was; en, wat hiermeê saamhangt, onze toekomst *te lang*; langer dan die zijn zal. En in die beide woelt de zonde.

De zonde, om ons verleden te weinig te tellen, en onze toekomst te groot te nemen.

Te weinig in ons verleden te achten op de goedertierenheden des Heeren en op onze schuld, alsof ze ons niet meer aanging. En te groot onze toekomst te nemen, als strekte ze zich voor ons uit eindeloos, en als leefden we niet juist slechts zooveel levensuren als God voor ons bepaald had.

Dan beelden we ons in, als hadden we het leven slechts voor het grijpen; als stond het eigenlijk in onze macht; en als ware het wel zeer natuurlijk zoo God anderer levensdraad afsneed, maar als kwam ons eigenlijk een, o, zoo lang leven toe!

En dat breekt dan den ernst; dat schaadt aan de diepe afhankelijkheid waarin we van onzen God moeten leven; en als er dan weer een nieuw jaar aanbreekt, is het alsof het vanzelf spreekt, dat we ook dat jaar door zullen komen, en alsof onze eenige bekommering maar is, of God de Heere ons in dat jaar wel genoeg levensvreugd en niet te veel van 's levens kruis zal geven.

Nu ziet het kind der wereld hier het zondige niet van in; maar Gods kind voelt daar terdege iets van.

Vandaar, dat Gods kind, dat ons in de Psalmen voorzingt, zoo gedurig met dat raadsel van het korte leven bezig is, en uit vreeze, dat hij zich bezondigen zal, uitroept: *„Heere, maak mij bekend mijn einde en welke de mate mijner dagen zij!"* En dat vraagt hij, niet uit nieuwsgierigheid, zooals de heidenen doen, die de toovenaars en waarzeggers ondervragen, maar gelijk er opzettelijk bijstaat: *„Opdat ik weete, hoe vergankelijk ik zij."*

Het is hem een zielsbehoefte, om ook met zijn eigen tijdelijk aanzijn op te klimmen in het eeuwige. Uit den *tijd*, gelijk wij meten en rekenen in het *eeuwige*, waarnaar het meten en rekenen met God gaat.

En nu zich daarin opheffende, is het hem, als zag hij God den Heere bezig, om in zijn eeuwigen raad ook het perk van zijn aanzijn te bepalen, en zijn heilige hand uitstrekkend, om aan te duiden: »Zulk een handbreed zal Davids leven zijn!"

Vandaar zijn diepe betuiging: *„Zie, Gij hebt mijn leven een handbreed gesteld*, en mijn leeftijd is als niets voor U; immers is een iegelijk mensch, hoe vast hij sta, enkel ijdelheid!"

En nu eerst vindt hij ruste voor zijn blik op de toekomst, en roept hij jubelend uit: »*Sela*."

Wat dunkt u, ligt niet in deze teedere stemming van David een veroordeeling van de stemming, waarmeê onder ons meestal een nieuw jaar wordt tegengegaan?

O, Als ook wij eens begonnen met er *niet* op te rekenen, dat we dit jaar voleinden zullen! Zoo we eens op niets rekenden, en stil zagen op die hand van onzen God, waaruit ons elken dag en elken nacht het leven toevloeit! Zeg zelf, zou er niet meer een bereiden van onze ziel zijn! Minder een bouwen van lucht kasteelen, en meer een denken aan de vraag, of er ook voor ons een plaatse zal zijn in het Vaderhuis daarboven. Zou er niet minder naar bergen van allerlei verwachting worden opgezien, en juist daardoor meer uit worden gezien naar de bergen van Gods heiligheid?

Zeker ook het leven heeft zijn eischen, en wee hem, die den blik in het eeuwige misbruiken wilde, om zich te ontslaan van de harde, strenge, onverbiddelijke levenstaak, die hem elken morgen en elken middag wacht; en die zijn tijd verspeelde, en toegaf aan de neiging om slordig in zijn dagelijksch beroep en in dat beroep nooit *op tijd* te wijken.

Als het daarop aankomt, moet met dagen niet alleen, maar met uren en minuten gerekend, en zal God ons eens rekenschap afvergen van elken dag en elk uur, dat Hij ons schonk.

Dan is stipte orde en regelmaat veeleer een eisch, die ons juist van Godswege gesteld wordt.

Zijn er, vraagt Jezus, dan niet twaalf uren in den dag?

Maar als ge bij de wisseling van den tijdkring in de toekomst gluurt, met duizend bange vragen in het hart, wat u en den uwen die omsluierde toekomst brengen zal, neen, dan baat geen gissen en geen raden en geen er u over heen zetten. Dan is er maar één ding, dat ruste aan uw ziel kan bieden, en dat ééne is, dat ge uit den tijd in de eeuwigheid opklimt en u stelt voor het aangezicht van uw God.

KUYPER.

Amsterdam, 30 December 1887.

Uit de ingekomen berichten blijkt, dat zeker aantal predikanten, die dusver op alle manier de Vrije Universiteit gesteund hadden, thans haar dien steun onttrekken.

Waarop steunt deze veranderde houding?

Is er dan wellicht zulk een verbetering ten goede aan de Rijks-universiteiten waarneembaar geworden, dat hun sterke verklaringen over de onbruikbaarheid van de daar gegeven opleiding vervielen?

Neen, dat niet. Er ging het aan onze Rijks-universiteiten van kwaad tot erger.

Nam men dan wellicht waar, dat Leiden en Groningen en Amsterdam geheel dood liep, en alle jonge man zich voor zijn studie naar Utrecht terugtrok?

Ook dat niet. Eer won Leiden, en nam Utrecht in het cijfer af. De Irénischen zelven klagen er over.

Maar is er dan naast de Vrije Universiteit misschien een andere Hoogeschool opgekomen, waarheen ze thans de jonge mannen zenden kunnen?

Al evenmin. Naar Gods Woord vraagt onder alle Universiteiten hier te lande dusver de Vrije Universiteit alleen.

Is het dan, omdat de Vrije Universiteit geen vruchten meer kan afwerpen voor de „Ned. Herv. kerk"?

Och, men weet, hoe zelfs de Theologische School te Kampen vruchten voor die kerk heeft afgeworpen, en kan er dus hoegenaamd niets van zeggen, wat de Vrije Universiteit nog eens doen zal. Te meer daar zij nooit heeft gewerkt, noch ook nu werkt, voor een bepaalde groep van kerken.

Is dan het aantal vacaturen soms verminderd, zoodat het bezit van meerdere herders der kudde overtollig is?

Integendeel, het getal vacatures is nog steeds klimmende en heele streken van ons land zijn onbediend.

Maar wat dan?

Is de Vrije Universiteit dan op een anderen grondslag komen te staan, of wierd ze ontrouw aan den grondslag, die eens gelegd is?

Ook hiervan is niets aan.

Er is niets veranderd in de statuten. Over ontrouw aan de Gereformeerde belijdenis is nog van verre nooit klacht gevallen. En ook waar onlangs Dr. Hoedemaker zulk een aanklacht tegen haar slingerde, droeg dit zoozeer het kenmerk van de pijl van den Parth, en van een *oratio pro domo*, dat het bij niemand geloof vond.

Ja, ook al naamt ge aan (des neen) wat Dr. Hoedemaker haar nariep, dan nog zou altoos de zaak zóó staan, dat de Rijksuniversiteiten 36 van de 37 artikelen verwerpen, dus er één laten staan, en de Vrije Universiteit er één verwierp om zich aan de overige 36 vast te klemmen.

Van verre dus nog geen vergelijking!

Hoe we de zaak dan ook bezien, het wil ons voorkomen, dat er geen eerlijke mouw aan te passen is.

Diezelfde predikanten, die eertijds openlijk aan het volk geleerd hebben, dat men de Rijks-universiteiten niet langer *kon* gebruiken, en niet langer *mocht* gebruiken, omdat ze des Heeren Woord hadden verworpen, kunnen toch niet intrekken wat ze toen plechtig verklaard hebben, noch ook zeggen, dat 's Heeren Woord er thans minder toe doet.

Slechts op één wijze zouden ze zich o. i. rechtvaardigen kunnen, zoo ze namelijk onmiddellijk het initiatief namen voor een tweede Vrije Universiteit, en die even beslist op de Gereformeerde belijdenis fundeerden.

Maar zoo ze dit *niet* doen, waarlijk, dan zal de historie een hard oordeel over hun houding moeten vellen.

Na zóó gesproken te hebben, zóó te doen, zou het veel anders dan een spelen met de waarheid zijn?

We beloofden terug te komen op *à Lasco's* doopspractijk, als uiterst leerzaam ook voor onze toestanden.

Ten onzent heeft feitelijk de kerkelijke tucht zich alleen uitgestrekt over hen, die toegelaten waren tot het heilig Avondmaal, en dus niet tot hen, die alleen nog maar den heiligen Doop hadden ontvangen.

Dit blijkt reeds daaruit, dat de eerste trap van eigenlijke tucht steeds in de censuur bestond, die den toegang tot het heilig Avondmaal voor de wederspannigen afsneed.

En gelijk we een vorig maal herinnerden, sproot dit daaruit voort, dat men oorspronkelijk de jongelieden niet pas op hun 18de of 20ste, maar reeds op hun 14de en 15de jaar tot den heiligen Disch toeliet.

Toen echter de Wederdoopers een heel andere opvatting van het Sacrament onder heele groepen van ons volk hadden gebracht, en ingang gaven aan het denkbeeld, alsof men eerst recht op het Sacrament erlangde door het *wel*wezen des geloofs te bezitten, te belijden en te openbaren, kon het wel niet anders of deze leeftijd moest opschuiven.

Vandaar dat toen allengs van 14 op 18, van 18 op 20, van 20 op 23 wierd opgeschoven, en in enkele kringen zelfs het denkbeeld post vatte, dat men niet aan het heilig Avondmaal mocht gaan, zonder zich persoonlijk van zijn bekeering bewust en van zijn eeuwige zaligheid verzekerd te zijn.

Het is hieruit, dat dan ook de feitelijke usantie voortsproot, dat sommigen eerst op vergevorderden leeftijd gedoopt en tot het heilig Avondmaal toegelaten wierden.

Toen nu het Calvinisme ten onzent de Dooperij overwon en de kinderdoop onder deze groepen weer ingang vond, bleef met verdubbelde kracht deze Doopersche zienswijze bij hen van kracht ten opzichte van het heilig Avondmaal.

Den kinderdoop gaf men ons gewonnen, maar in zake het heilig Avondmaal hield men aan de Doopersche zienswijze vast.

Ons was het Sacrament een middel om het geloof te *versterken*, voor hen om het geloof, dat *toeverzekerd was*, en dus geen versterking van noode had, te openbaren. Gevolg waarvan dan ook was, dat vooral in die streken, waar eertijds de Wederdoopers de grootste macht bezaten, zeer vrome, brave Christenen, uit gemoedsbezwaar, heel hun leven lang van het heilig Avondmaal wegbleven, en dus ook meerendeels niet tot het doen van belijdenis wilden overgaan.

Dit laatste was natuurlijk juist gezien. Wie niet tot het heilig Avondmaal wil toetreden, moet ook geen belijdenis doen. Belijdenis doen, anders dan om tot het heilig Avondmaal toe te treden, is kerkelijk gesproken ongerijmd.

Dat allerlei predikanten en gemeenteleden zich in ons formulier van den heiligen Doop dan ook niet te best vinden kunnen, komt alleen daar aandaan, dat zij feitelijk zelven nog in de Doopersche opvatting van het Sacrament beklemd liggen, en dus wel moeten stuiten op formulieren, die zoo zuiver de Gereformeerde belijdenis van het Sacrament voorstaan.

Het eerst nu kwam deze tegenstelling in Londen aan den dag, waar Joannes à Lasco de ballingen om des geloofs wil kerkelijk verzamelde.

Onder deze ballingen waren er velen, die het vroeger met de Wederdoopers hadden gehouden, en vandaar dat ook in de Londensche kerk velen óf pas op later leeftijd óf in het geheel niet tot het heilig Avondmaal en het doen van belijdenis toetraden.

Dit nu gaf een misstand, doordien men nu twee deelen in de ééne kerk kreeg. Eenerzijds een groep, die toetrad tot het heilig Avondmaal en zich dus willig onder de tucht stelde, en anderzijds een groep, die van het heilig Avondmaal verre bleef, en dusdoende de tucht ontliep. Een misstand daarom te ergerlijker, overmits op die wijs vaak onder de tucht stonden, die er het minst behoefte aan hadden, en onder de tucht wegbleven, die er het meest onder hoorden.

Dit nu bewoog J. à Lasco om in deze zaak verandering te brengen, en wel terdege de tucht der kerk ook uit te breiden tot hen, die, hoewel nog niet ten Avondmaal toegelaten, toch gedoopt waren.

Hij stelde daarom een kerkeraadscommissie in, wier opzettelijke taak was om zulke jongelieden na te gaan, op hun leven toezicht te houden, hen te vermanen en aan te drijven, dat ze tot belijdenis zouden komen, en om, waar zekere leeftijd overschreden was, en men belijdenis bleef weigeren, de zaak in handen van den kerkeraad te stellen.

Hierin nu ligt een wenk, die navolging verdient.

Eenerzijds moet een poging aangewend, om het toetreden tot het heilig Avondmaal weer te vervroegen, maar ook anderzijds moet het opzicht en de tucht der kerk niet eerst bij het heilig Avondmaal beginnen.

Ging dit toch zoo door, dan zou men op een gemeente van 10,000 zielen het aantal leden waarover de tucht ging, allengs tot eenige honderden zien dalen. Bij een volgend geslacht zouden de kinderen dier afgezworvenen nog verder van alle tucht afkomen. Ten laatste zou het denkbeeld, dat men nog met kinderen der geloovigen te doen had, geheel fictief worden. En daar men bij al deze verwilderde familiën geen tucht kon toepassen, en dus ook niet al kon snijden van de gemeente, zou ten leste heel het bestand der gemeente in gevaar komen.

Dit merkt men eerst wel niet, maar bij een tweede en derde geslacht wordt dit gevaar reeds zeer merkbaar. En de Gereformeerde kerken zullen wél doen, zoo ze ernstig ook op deze hoogst gewichtige zaak letten.

Ds. Littooy heeft den vinger op een wondeplek gelegd.

Een onzer meest gewaardeerde correspondenten is de heer G. Milo, te Haarlem, wiens helderheid zich schier nooit verloochent.

Nu weer zond hij ons dit stuk in, waaraan we volgaarne een plaats afstaan, en waarop we naar vermogen willen antwoorden.

Mijnheer de Redacteur!

In uw blad van 8 Dec. l. l. en het bijvoegsel tot *De Heraut* van gisteren komen in de mededeeling van het debat in de Tweede Kamer over de houding der Regeering in de kerkelijke troebelen een paar zaken voor, waarover m. i. nog iets moet gezegd.

»Onjuist" noemde Mr. Heemskerk de bewering, dat de organisatie van 1816 nog bindende kracht zou hebben voor de Ned. Herv. Kerk; zij is feitelijk terzijdegesteld door het Koninklijk Besluit van 1852. En blijkens het bijvoegsel van *De Heraut* werd dit oordeel van den Minister door Jhr. Mr. de Savornin Lohman beaamd. Wij kunnen dus de Irenischen op dit oordeel ook van den Minister wijzen, als zij tegen ons zich op het besluit van 1816 beroepen. Of zij moesten achten, dat onze koning het niet *formeel* [1]) heeft ingetrokken, *en het dus nog geldt?*

Gaarne zou ik echter gezien hebben, dat Jhr. Mr. de Savornin Lohman, die voor zijn moedig opkomen voor het burgerlijk recht der doleerenden hun dank heeft verdiend, den Minister ook eens aan den tand had gevoeld, of hij met Mr. Groen van Prinsterer van oordeel was, dat »de zoogenaamde vrijmaking van 1842 *en 1852* [1]) is geweest, *overlevering aan de Synode. Orgaan der Kerk, maar inderdaad creatuur van het Gouvernement*" [2]) en den eisch rechtmatig achtte, door wijlen baron Van Lijnden van Sandenburg in 1869 aan de regeering gedaan, dat zij meer dan vijftig jaar moest teruggaan om aan de Kerk eene vrijheid te hergeven *die voor meer dan vijftig jaar haar was ontnomen;* dat zij het Koninklijk Besluit van 23 Maart 1852 niet mocht laten bestaan, het Koninklijk Besluit van 7 Januari 1816 moest intrekken, en officieel bij Koninklijk Besluit de vrijheid der Kerk erkennen, die haar officieel bij Koninklijk Besluit is ontnomen"? 3) Het kon toch zijn, dat de Minister met de Irenischen beweerde, dat sedert 1852 onze Kerken vrij waren en dus door eigen keus de besturen van 1816 hebben bestendigd. En dan moest het hem duidelijk gemaakt worden, dat dit niet zoo is. Zooals Jhr. Mr. de Savornin Lohman zegt, hebben de synodalen in 1852 aldus gesproken en doen ze nu nog. Wij zullen dat Besluit (van 1816), dat ons als predikanten te zeer belemmert, toch zoowat behouden, om tegenover de Gemeente eene rechtsbasis te hebben; de koning heeft het niet formeel ingetrokken, maar ons bindt het niet meer; en nu zullen wij aan de op het besluit van 1816 steunende *kerkbesturen* voorstellen, om óf ons reglement aan te nemen, óf het bestaande, nog veel slechtere, te behouden. Men gaf dus niet aan de *plaatselijke kerken* de keuze; plaatste de *kerkbesturen* slechts voor de keuze tusschen het oude of het nieuwe, maar men vroeg hun niet, of zij al dan niet een andere kerkorganisatie verlangden. »De Kerken hebben dus nooit de keuze gehad om zich zelven te organiseeren", voegt hij er bij.

Wijl het nu door de Irenischen gedurig wordt gezegd, dat in 1852 onze Kerken vrij geworden zijn en ze dus zelf de bestaande inrichting hebben goedgekeurd, en er, geloof ik, velen zijn, die niet recht weten, wat er eigenlijk toen is geschied, wat toch van veel belang is te weten, zij het verzoek mij vergund, dat u daartoe de volgende vragen in dit blad mocht beantwoorden:

1. Heeft koning Willem I de door hem ingestelde besturen in 1816 ook in de regeling van de inwendige belangen der Kerken van zich afhankelijk gemaakt en die afhankelijkheid in 1852 vernietigd?

2. Indien niet, welke was dan de verhouding der kerkbesturen tot onze regeering, èn sedert 1816, èn sedert '85?

3. Hoe komt het, dat het besluit van 1816 in 1852 niet *formeel* is ingetrokken? Is zulk een niet-*formeele* intrekking wel geldig?

4. Moet dan niet geëischt, dat onze regeering het besluit van 1816 en ook van 1852 *formeel* intrekke, al ware het alleen, opdat onze Kerken weten, *dat zij volstrekt niet gebonden zijn aan de organisatie van 1816 en de daaruit ontstane besturen?* Te weten staatsrechtelijk; want iemand, die zich ook maar eenigszins gebonden acht aan wat in 1816 is geschied, verloochent Jezus Christus, dien God tot Koning heeft gesteld, en erkent in zijne plaats aan Willem I en zijne kerkbesturen, die zich de opperheerschappij over de Kerk van God hebben aangematigd, en gezegd met hun daden, dat Jezus niet langer Koning zal zijn.

Eén der redenen, die mij bewogen hebben om dit viertal vragen u ter beantwoording voor te stellen, is, dat er, zoo ik mij niet vergis, van tijd tot tijd wel veel over art. 168, dat de uitbetaling der predikantstraktementen regelt, in uw blad is gezegd, maar schier niets over de intrekking der besluiten van 1816 en 1852, waardoor onze Kerken vrij zouden worden van een opgedrongen en hun verderf bedoelend bestuur. Bij dit laatste toch hebben wij veelmeer belang dan bij de losmaking van den geldelijken band, wijl het de geestelijke belangen der Kerk en dus rechtstreeks de eere van Koning Jezus raakt. Ook gij toch beaamt zeker, wat Mr. Groen van Prinsterer op 23 October 1870 schreef 3): »Het onrecht in zake *kerkelijke goederen* is verregaande; *maar van vrij wat erger natuur is het onrecht, dat tegen de Hervormde Kerk* IN HAAR LEVENSBEGINSEL *gepleegd wordt.*" 1)

In de hoop, dat gij aan mijn verzoek zult willen voldoen, heb ik de eer, te zijn

met achting
uw dienstw. dienaar
G. MILO.

Op de eerste vraag dient geantwoord, dat koning Willem I dit zeer zeker en in alle deelen deed.

Immers, koning Willem I heeft niet maar besturen benoemd, maar ook aan die besturen hun reglement gegeven, waarnaar ze te handelen hadden, onder voorbehoud, dat de uitwerking en wijziging hiervan steeds de koninklijke goedkeuring zou behoeven.

Van 1816—1852 was alzoo geheel de inwendige leiding van het kerkelijk leven gebonden, niet aan het Woord van den Koning die in de hemelen is, maar slag op slag in strijd met diens Woord, gebonden aan het bevel van den Koning op aarde.

In vierderlei lag die gebondenheid. Ten eerste in de personen en de geboden verkiezingswijze voor de besturen, waardoor men zeker was, dat de meest bureaucratische predikanten de teugels in handen kregen en hielden. Ten tweede in de reglementen, die óf rechtstreeks van den Koning uitgingen óf van zijn goedkeuring afhingen. Ten derde in de verplichte opleiding van predikanten aan 's Konings Universiteiten, waarnaar niet de kerk, maar de Koning keer op keer de ongeloovigste mannen tot hoogleeraren in de godgeleerdheid benoemde. En ten vierde in de financieele afhankelijkheid der kerk, die aan den Koning een administratief overwicht van onberekenbare afmeting bezorgde.

Voorts vraagt de heer G. Milo, of deze invloed in 1852 vernietigd is.

Over deze vraag is uitvoerig bescheid te vinden in Dr. A. Kuyper, *De Vrijmaking der Kerk*, 1869, en kan hier alleen kortelijk gezegd: 1°. dat de Koning in 1852 allerminst heeft goedgemaakt wat in 1816 bedorven wierd, maar de macht toen in handen heeft gelaten van de oligarchie, die hijzelf in het leven riep; 2°. dat alstoen de kerkeraden hadden behooren te worden opgeroepen om zich opnieuw over de kerkenordening te verklaren, wat niet geschied is, zoodat bijna niemand in de kerken dan ook wist wat er omging; 3°. dat in 1852 intrekking van het reglement van 1816 onmiddellijk tengevolge had behooren te hebben de weeropleving der nooit wettig afgeschafte Kerkenordening van 1619; en 4°. dat derhalve het in 1852 gebeurde gelijkstaat aan het bedrijf van een Oostersch vorst, die wederrechtelijk een vrij land inneemt en er zijn satrapen in aanstelt; deze satrapen 40 jaren laten huishouden, tot ze alle macht in handen hebben; en nu tot die satrapen zegt: „Thans hebt ge mijn steun niet meer noodig; doet gijzelf thans naar hartelust met dit volk al wat u gevalt."

Ieder voelt, dat dit geen vrijmaking, maar *verergering* van druk is.

Hiermee is tevens de tweede vraag beantwoord, waaraan alleen nog is toe te voegen, dat de Koning in 1852 nog enkele reserves maakte, om de macht der Synodale satrapen te beperken. Dat echter ook deze reserves allengs wierden ingetrokken. Welke intrekking derhalve niet strekte om de vrijheid der kerken, maar enkel om de overmacht dezer satrapen nog te vergrooten.

Wat de derde vraag over de niet-intrekking der besluiten van 1816 betreft, wete men het volgende:

Intrekking der besluiten van 1816 en 1852 zou het gevaar met zich brengen, dat in rechten heel het Nederl. Herv. Genootschap bezweek. En overmits het nu onder onze hooge autoriteiten en rechtsgeleerden vaststaat, dat bezwijking van dit genootschap groote wanorde na zich zou sleepen, en wanorde het ergste is, wat deze lotzingers der stille bedaardheid duchten, staat het in al deze kringen vast, dat men zoolang met de formeele intrekking van deze onwettige besluiten toeven moet, tot aan het Nederl. Herv. Genootschap allengs een andere rechtsbodem is ondergeschoven.

De vierde vraag is hiermeê tevens reeds beantwoord. Zeer zeker moet dit geëischt. Groen van Prinsterer, die zeer helder zag, deed dit steeds. Dr. Kuyper heeft in 1874 in de Kamer uitvoerig dezen zelfden eisch herhaald. En nog moet die eisch volgehouden.

Maar daarom krijgt ge uw eisch nog niet.

Er is zelfs te dezen geen onpartijdig rechter te vinden. Anders kon bij arrest van den Hoogen Raad de ongeldigheid van deze besluiten evengoed worden uitgesproken.

Maar, helaas, in zake de kerk is ieder, of hij wil of niet wil, partijman.

En nu men eenmaal tast en voelt, dat de Gereformeerde kerken, zoo ze werkelijk vrij wierden, de oude, gehate Calvinistische belijdenis weer tot macht zouden brengen, beschouwt elk machthebbende in en buiten de rechterlijke sfeer het als zijn plicht en heilige roeping, om deze vrijmaking tegen te houden, althans niet te bevorderen.

De Roomsche kerk is volkomen vrij. Die ziet men zelfs naar de oogen.

Maar aan de Gereformeerde kerken onthoudt men die, omdat men er niet buiten staat, maar er meest zelf in leeft.

Van een rechtbank, enkel uit Roomschen en Joden saamgesteld, ware misschien nog reden te hopen; van een rechtbank, door Protestanten bezet, *niet*.

Het was een goede gedachte, in *De Roeper* nog eens de aandacht te vestigen op het bekende feit, dat meerdere godgeleerden, en met name Brakel, indien de kerken op hun advies hadden willen afgaan, de Gereformeerde kerken zouden hebben overgehaald, om geen enkelen anderen Doop te erkennen, dan die in Gereformeerde kerken door Gereformeerde leeraars was toebediend. Hoogstens met voor de Luthersche kerken eenige schuchtere en inconsquente uitzondering!

Gelukkig echter heeft hun invloed *niet* overmocht.

De eigenlijke Doopers of Baptisten en Mennonieten uitgezonderd, heeft nog niet eenige kerkengroep van beteekenis zich ooit in eenige meerdere vergadering tot het doopen van wie zich als reeds gedoopt aanmeldden, laten verleiden.

En met name heeft ook de Christelijke Gereformeerde kerk hier te lande, hoewel er aanvankelijk wel eenige bedenkelijke neiging bestond, toch ten slotte aan deze verzoeking weerstand geboden, en haar trouw aan de XII Geloofsartiken, dat er is „één algemeene Christelijke kerk" (ook in het zichtbare) gestand gedaan.

Overmits nu in ons betoog over den heiligen Doop met niets anders gerekend is, dan met hetgeen onze Formulieren belijden en in de officieele practijk der kerken openbaar is, hebben we voor dit betoog ons bij de aanhalingen uit Brakel en anderen dan ook niet verder op te houden.

Door zelve den Doop der Roomschgezinden *wel* te erkennen, heeft ook de Christelijke Gereformeerde kerk ons tegenover Brakel gelijk gegeven; voorts mag immers ondersteld, dat ook *De Roeper* er niet over denkt om tegen dit wijs en echt Katholisch besluit zijner eigen kerk te reageeren.

Toch is de opmerking van *De Roeper* te zeer tersnede, om ze eenvoudig aan te nemen voor notificatie.

Neen, ze verdient ten volle de aandacht.

Immers er blijkt ten duidelijkste uit, dat ook in de belijdenis onzer kerken omtrent het onderling verband tusschen kerk en Doop nog *een leemte* overbleef.

Helder en krachtig is door onze Hervormers de zuiverheid van den Doop als zege

---

1) Ik cursiveer.
2) Nederlandsche gedachten. Nieuwe serie I bladz. 17, 98, 99, 136.
3) l. bl. 76.